

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
İSLAM TETKİKLERİ MERKEZİ DERGİSİ
JOURNAL OF THE NEAR EAST UNIVERSITY ISLAMIC RESEARCH CENTER

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ İSLAM TETKİKLERİ MERKEZİ DERGİSİ
JOURNAL OF THE NEAR EAST UNIVERSITY ISLAMIC RESEARCH CENTER

ISSN: 2148-922X

Dergimiz, uluslararası hakemli bir dergi olup, uluslararası Research Databases veri indeksi ve İSAM İslâm Araştırmaları Merkezi ve dergipark tarafından taranmaktadır.

Yakın Doğu Üniversitesi Adına Sahibi

Owner on Behalf of Near East University
Dr. Suat İrfan GÜNSEL

Onursal Editör | Honorary Editor

Prof. Dr. Ümit HASSAN (Rektör/President)

Editörler | Editors

Prof. Dr. Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ & Doç. Dr. Ahmet Erhan ŞEKERCİ
mehmet_mahfuz@yahoo.com; ahmetsekerci@gmail.com

Yayın Kurulu | Editorial Board

Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK, Prof. Dr. Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ,
Doç. Dr. Ümit Horozcu, Yrd. Doç. Dr. Muhammet Mucahit ASUTAY,
Dr. Öğr.Üy. Fethullah ZENGİN, Ar.Gör. Zeynep Münteha KOTAN

Danışma Kurulu | Advisory Board

Prof. Dr. Mümtaz ALİ (International Islamic University, MALEZYA)
Prof. Dr. Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ (Yakın Doğu Üniversitesi Öğretim Üyesi, KKTC)
Prof. Dr. Talip ATALAY (K.K.T.C. Din İşleri Başkanı, KKTC)
Prof. Dr. Muhammed BABAAMMİ (Metodoloji Enstitüsü Müdürü, CEZAYİR)
Prof. Dr. İsmail BARDHİ (Dean School of Islamic Theology of Skoplje, ABD)
Prof. Dr. Şenol BEKTAŞ (Yakın Doğu Üniversitesi Rektör Yardımcısı, KKTC)
Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK (Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı, KKTC)
Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ (Uluslararası Balkan Üniversitesi Rektörü, MAKEDONYA)
Prof. Dr. Enis HURŞİT, (Refah Üniversitesi Rektörü, PAKİSTAN)
Prof. Dr. Ali KARADAĞI, (Katar Üniversitesi, KATAR)
Prof. Dr. Raşit KÜÇÜK (Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Mehmet Emin ÖZAFŞAR (T.C. Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Ömer ÖZSOY (Frankfurt Üniversitesi ALMANYA)
Prof. Dr. Burhanettin TATAR (Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Hasan Kamil YILMAZ (T.C. Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı, TÜRKİYE)
Prof. Dr. Hakan OLGUN (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, TÜRKİYE)
Doç. Dr. Recep DURAN (Yakın Doğu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, KKTC)
Doç. Dr. Muhammed REYYAN, (Ürdün Üniversitesi, ÜRDÜN)
Doç. Dr. Mehmet ÜMİT (Yakın Doğu Üniversitesi Öğretim Üyesi, KKTC)
Yrd. Doç. Dr. Yusuf SUIÇMEZ (Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Yönetim Yeri | Head Office

Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
email: mehmetmahfuz@gmail.com
mehmet.mahfuz@neu.edu.tr

ISSN: 2148-922X

Mizanpaj: Ankara Dizgi Evi

Baskı/Printing: Yakın Doğu Üniversitesi Matbaası/Aralık 2018

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN	5
Saliha UYSAL	
DİN PSİKOLOJİSİ BAĞLAMINDA ÖLÜM EŞİĞİ DENEYİMLERİ	7
Dr. Öğrt. Üyesi Ayhan IŞIK	
ŞEHÜLİSLÂMLIK BELGELERİNDE	
KIBRIS'TA EĞİTİM ALANINDA KURULAN VAKIFLAR	45
Yrd. Doç. Dr. Semira KARUKO	
EL-CÜRĀNÎ'NİN BELAĞAT İLMİNDE EL-BEYAN VE'T-TEBYİN'İN İZLERİ.....	79
Prof. Dr. Ali DURUSOY	
İBN RÜŞD FELSEFESİNDE MANTIK BİLİMİNİN YERİ.....	93
Mehmet ERDOĞAN	
İSLAM VE İNANÇ-EYLEM-ERDEM BÜTÜNLÜĞÜ	105
İsmail GÜLEÇ	
İSLAM VE EDEBİYATIMIZ.....	117
YAZIM KURALLARI.....	123

ŞEYHÜLİSLÂMLIK BELGELERİNDE KIBRIS'TA EĞİTİM ALANINDA KURULAN VAKIFLAR

(Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı)

Dr. Öğrt. Üyesi Ayhan IŞIK*

Makale Geliş: 21.06.2018

Makale Kabul: 25.07.2018

ÖZET

Osmanlı Devleti, diğer İslam devletlerinden tevarüs ettiği vakıf müessesesini geliştirerek zirve noktaya taşımıştır. Vakıf kültürüyle renk, dil, din, mezhep, makam ve mevki ayrımı gözetmeksizin öncelikli muhtaçlar olmak üzere herkese kucak açarak cihanşümûl bir anlayış sergilemiştir. Osmanlı medeniyetinin temel dinamiği olan vakıflar, Kıbrıs'ta da eğitim kurumlarının oluşturulmasında en belirleyici etkenlerden biri olmuştur.

Vakıflar, Kıbrıs halkının sosyal hayata yönelik kurumlarının şekillenmesinde, dolayısıyla eğitim kurumlarının oluşmasında esas teşkil etmiştir. Adanın fethinden kısa bir süre sonra vakıflar aracılığıyla, en yaygın örgün eğitim kurumları olan sıbyan mektepleri ve medreseler açılmaya başlamıştır. Yine yaygın eğitim-öğretim kurumları olarak işlev gören cami dershâneleri, tekkeler ve kütüphaneler çok geçmeden toplum hayatında yerlerini almıştır.

Bu bağlamda makalemizde Şeyhüslâmlık Belgeleri ve Kıbrıs Şeriyeye Sicilleri ışığında Kıbrıs'ta eğitim alanında kurulan vakıflar ele alınacaktır. Bu vakıflara örnek olarak 1640'lı yıllarda Kıbrıs'ta kadılık ve müftülük görevinde bulunmuş, bir eğitim gönüllüsü olan Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi'nin Lefkoşa'da halkın eğitimi için kurduğu medrese vakfı değerlendirilecek, vakfiyesinin muhteva ve semantik tahlili yapılacaktır. Böylece Osmanlı Devleti'nde Kıbrıs'ta İslam kültürüyle sentezlenen eğitim ve öğretim sistemiyle ilgili uygulamalar ve gelişmeler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı, Vakfiye Tahlili.

*Dr. Öğrt. Üyesi, Ayhan IŞIK, Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, e-mail: i.ayhan555@gmail.com

EDUCATIONAL WAQFS ESTABLISHED IN CYPRUS THAT CAN BE SEEN IN THE DOCUMENTS OF SHAYKH AL-ISLAM

(Waqf of Kadi and Mufti of Cyprus Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Madrasah)

ABSTRACT

Ottoman Empire developed the institution of waqf that has inherited from Islamic states and carried to the submit point. It has demonstrated a global understanding by embracing everyone especially the needy persons without discriminating their color, language, religion, sect, authority or position. The waqfs, which are the basic dynamics of the Ottoman civilization, has been one of the decisive factors in the establishment of educational institutions in Cyprus.

The waqfs constituted the basis for the formation of the institutions for the social life of the people in Cyprus and therefore the formation of educational institutions. Shortly after the conquest infants' school and madrasah that are the most common educational institutions started to be opened through waqfs. Also, mosque classrooms, monks and libraries that function as common education-training institutions took their place in community life soon.

In this concept, educational waqfs founded in Cyprus will be discussed in the light of the documents of Shaykh al-Islam and Cyprus Court Records in this paper. As an example of these waqf, waqf of the madrasah founded by an education volunteer Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi who has been kadi and mufti in Cyprus in the 1640's for the education of people in Lefkosa will be evaluated, the content and semantic analysis of the waqf will be made. Thus, the applications and developments in the education system synthesized with the Ottoman culture in Cyprus will be evaluated.

Keywords: Cyprus, Waqf of Kadi and Mufti of Cyprus Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Madrasah, Assay on the Concept of Waqf.

GİRİŞ

Vakıflar, fani insanın neler yapabileceğinin ve ne kadar güzel işlere öncü olabileceğinin en açık göstergesidir. İnsanların içine iyilik tohumları serpiştiren ve hayırseverlik duygusunu yeniden canlandıran, insanı döneminin değil çağların insanı yapan en kıymetli müessesedir.

Arşiv kaynaklarına baktığımızda Osmanlı Devleti'nde vakıflar aracılığıyla merhamet elinin uzanmadığı neredeyse tek bir köşe kalmamıştır. Osmanlı Devleti'nde vakıf ikliminde yetişen ulema Kıbrıs'ı da ihmal etmemiştir. Eğitim alanında sadece medrese binası inşa edilmemiş, okutulacak kitaplar, öğrencilerin araç ve gereçleri temin edilmiş, müderris ve öğrencilerin ihtiyaçları karşılanmış, bir nevi eğitimin devamlılığı ve

istikrarı garanti altına alınmıştır.

Medrese ve mekteplerin sayısı arttıkça devrin ünlü bilginleri ve ilim adamları medreselerin bulunduğu yerlere davet edilerek bu mekânlar birer ilim merkezi haline gelmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin uygulamalarında önemli bir yer tutan ilmiye sınıfının sahip oldukları birtakım imtiyazlar sayesinde medreselerdeki eğitim faaliyetleri bazı yönlerden özerk bir şekilde yürütülmüştür.

Makalemizin birinci bölümünde vakfın kuruluş amaçları, dinî, sosyal ve iktisadî fonksiyonları, psikolojik etkileri, eğitim ve öğretim, sağlık, imar ve belediye alanındaki hizmetleri Şeriyye Sicilleri ve Meşihat Arşivi'ndeki vakıf kayıtları esas alınarak kısaca izah edilmiştir. Padişahlar, devlet erkânı ve ilmiye sınıfına mensup ulemânın Kıbrıs'ta yaptıkları vakıf hizmetlerine değinilmiştir.

İkinci bölümde Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi'nin müftülük ve kadılık görevini yürüttüğü süredeki icraatlarından bahsedilmiş ve kurduğu Medrese Vakfının Vakfiyesinin transkripsiyonu verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise vakfiyenin tahlili yapılmış, vakfiyenin kâğıt, yazı, dil hususiyetleri ve diplomatik özellikleri; vakfın kuruluş amacı, işlevleri, gelirleri, gayr-i menkul mal varlığı, faaliyet alanları, etkinlikleri, vakfın hizmet alanları harcamaları ve denetimleri; vakıf görevlileri, bu görevlilerin özellikleri ve maaşları gibi hususlar Şeyhülislâmlık Arşivi belgeleri, Kıbrıs Şeriyye Sicilleri ve Vakfiye defterleri ışığında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

1- VAKIFLAR VE KIBRISTAKİ VAKIFLARIN FAALİYET ALANLARI

Lügavî olarak “durmak, durdurmak, alıkoymak” anlamlarına gelen vakıf kelimesinin terim anlamı “Bir malın sahibi tarafından dinî, ictimaî ve hayrî bir hizmete ebediyen tahsis edilmesidir.”¹ “Şart-ı vâkıf nass-ı şer'î gibidir.” yani “vakfedenin şartı kanun gibidir.” kaidesi gereğince, vakfi meşru şartlara uygun² olarak kurana “vâkıf”, vakfedilen şeye “mevkûf/mevkûfât”³ ve vakfedilen bir malın hangi hayır işlerinde kullanılacağını ve ne şekilde yönetileceğini gösteren senede ise “vakıfnâme veya vakfiye”⁴ denmektedir.

1 Hacı Mehmet Günay, “Vakıf”, *DİA*, 2012, C. 42, s. 475.

2 Ekrem Buğra Ekinci, *İslâm Fıkıhında Alış-Veriş Bilgileri*, İstanbul 2010, s. 18; <http://www.ekrembugraekinci.com/pdfs/beyvesirarisalesi.pdf>.

3 Abdullah Aydın, “Mevkuf”, *DİA*, 2004, C. 29, s. 437.

4 Vakfiye: Vakıf kurucunun tesis işlemi hakkındaki ikrar ve beyanını, vakfettiği menkul ve gayr-ı menkul malların vasıflarını, vakfedilme şartlarını, vakfın idare şekli ile gelirlerini ve bu gelirlerin sarf edileceği yerleri gösteren, kadı tarafından şahitler huzurunda tasdik edilerek kadı siciline kaydedilen resmi belgedir. Bkz. Osman Gazi

Vakıf, İslam medeniyetinin miras olarak bıraktığı en anlamlı kelime ve hatta dünyanın faniliğine karşı insanın bulduğu en güzel çaredir. Bu yönüyle vakıflar, âb-ı hayat iksiridir; içtikçe diriltlen, canlandıran bir iksir...⁵

Vakıflar, sosyal hayatta halkın refah düzeyini yükseltmesi, hizmetleri toplumun her kesimine ulaştırması ile medeniyetimizin iftihar belgeleridir. İyilik sofrasını devletin hiçbir köşe bucağını göz ardı etmeden dil, din ve ırk ayrımı gözetmeksizin ulaştırması ve bütün halkı kucaklaması toplumsal eşitliği de beraberinde getirmiştir. Sürekli ve istikrarlı bir şekilde hizmet sunan vakıfların temelinde “Cömertlik, yardımlaşma ve insana değer verme” erdemini yaşatma amacı vardır.⁶

Vakıflar, halkın hayat tarzının şekillenmesini, ahlaki değerlerin ve erdemlerin hayata geçirilmesini yani pratiğe dökülmesini sağlar. Bu yönüyle vakıflar, insanı maddi ve manevi açıdan terbiye eder, insanın içindeki servetini teşhir etme zaafını törpüler. Vâkıf, “Hayırsever” ünvanını alarak herkesin gönlünü fethetmeyi başarır, toplumda önemli ve saygıdeğer bir konum elde eder. Bir yandan sosyal adaleti temin eder diğer yandan milli servetin kesintisiz olarak işletilmesini sağlar.⁷

*“Osmanlı döneminde mektep ve medrese yoluyla verilen eğitimle oluşturulan homojen kültürün önemli sonucu olarak toplumda **dil birliği**, cami ve mescitler inananların bulduğu ibadet mekânları olduğu için fertler arasında **din birliği**, toplumda çeşitli nedenlerle mağdur duruma düşenlere, tabii felaketlere uğrayanlara, zengin bir şefkat ile hizmet götürdüğünden toplumda **kader birliği** vakıflar tarafından ihdas edilmiştir.”⁸*

Şer’iyye Sicillerinde toplumun yedisinden yetmişine her kesimi ile ilgili vakıf kayıtlarının bulunduğu görülmektedir. Kar dağıtan,⁹ suyu soğutan,¹⁰ pabuç parası veren,¹¹ yetime annelik eden,¹² yuva kuran,¹³ çevreyi

Özgüdenli, “Vakfiye”, *DİA*, 2012, C. 42, s. 465; Ekrem Tak, *Diplomatik Bilimi Bakımından XVI.- XVII. Yüzyıl Kadı Sicilleri ve Bu Sicillerin İhtiva Ettiği Belge Türlerinin Form Özellikleri ve Tanımlanması*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2009.

5 Hümeıra Dođanay, “Hoş Geldin Bebek Vakfı”, Vakıf Medeniyeti 2011 Yılı Eğitim Sempozyumu, Ankara 2012, ss. 213-214, s. 213.

6 Ayer Barış, “Kıbrıs Türk Halkının Varolma Mücadelesinde Vakıfların Yeri ve Önemi”, s. 315.

7 Sema Defne, *Medeniyetin Anası Olarak Vakıflar*, www.muhammadbalci.com/hukukdunyasi/makaleler/birikimlerII/99.pdf, s.9-10.

8 Adnan Ertem; “Osmanlı’dan Günümüze Vakıflar”, *Dıvan*, İlmi Araştırmalar, 1999/1, Sayı 6.

9 Şerıyye Sicilleri Arşivi, 7/394, 16a.

10 ŞSA, 7/394, 17b.

11 ŞSA, 1/12, 105a.

12 ŞSA, 5/1191, 93a.

13 ŞSA, 14/226, 26a.

düzenleyen,¹⁴ yetim çeyizi donatan¹⁵, helva dağıtan,¹⁶ meyve ağaçları diken,¹⁷ kurban kesen,¹⁸ kandil günleri kandil yaktıran,¹⁹ esirlikten kurtaran,²⁰ Müslümanları ve fakirleri defn eden,²¹ vefatından sonra kendisini yıkayacak olan gassâla hediyeler veren,²² Ehl-i beyt ve Peygamber âşıklarını koruyup gözeten,²³ kaynanasını unutmayan,²⁴ bayramlarda fakirleri ve çocukları sevindiren,²⁵ Muharrem ayında mahalleye aşûre dağıtan,²⁶ mahalle esnafının ihtiyacını karşılayan,²⁷ Ramazan ayında acezenin evine çörek götüren,²⁸ medrese, dâru'l-huffâz, dâru'l-hadis gibi ilim müesseselerini tesis eden,²⁹ hayvanların tedavi ve barınma ihtiyacını karşılayan,³⁰ Mekke-i Mükerreme, Medine-i Münevvere ve Kudüs fakir fukarasını doyuran binlerce vakıf geçmişten günümüze ışık tutan sadakat, şefkat, merhamet ve fedakârlığın canlı birer göstergesi olmuştur.³¹

1571 yılında Kıbrıs adasının Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesiyle İslam medeniyetinin anahtarı olan vakıflar, tarihi süreçte adanın en eski ve köklü müesseselerinden biri haline gelmiştir. Kıbrıs vakıflarının dini, siyasi, kültürel ve ekonomik alandaki hizmetleri oldukça fazladır. Adadaki vakıflar, aslında bölgenin teminatı ve tapusudur; hayrî hizmetlerin olduğu kadar vakıf yerlerinin de güvencesi mahiyetindedir.

Kıbrıs'ın fethiyle birlikte adanın ihtiyaçları tespit edilmiş, devletin resmi kurumlarının yanı sıra vakıflar aracılığıyla da toplumda ictimai, iktisadi ve siyasi alanda hizmetler üretilmeye başlanmıştır.³²

Kıbrıs'ta vakıfların temelleri Padişah Sultan II. Selim, başkomutan Lala Mustafa Paşa, Arap Ahmet Paşa, Pertev Paşa ve Ağa Cafer Paşa gibi dev-

14 ŞSA, 23/131, 29a.

15 BOA, C..DH., 7847.

16 ŞSA, 8/95/51a.

17 BOA, TS.MA.d, 1762.

18 ŞSA, 20/54, 32b.

19 ŞSA, 1/39, 1b.

20 ŞSA, 4/38, 29.

21 ŞSA,14/101, 84b.

22 ŞSA, 14/6, 142a.

23 MŞH, II. Bölüm, 1692; BOA, EV, 577, 33.

24 ŞSA, 15/82, 7a.

25 ŞSA, 4/256, 24.

26 ŞSA, 8/129, 8.

27 BOA, A.}MKT.MHM., 110/17.

28 BOA, DH.MKT, 798/12.

29 ŞSA, 5/1169, 89a.

30 BOA, BEO, 301/22528.

31 Şeriyе sicillerindeki bazı vakıflar için bkz., Ayhan Işık, "Osmanlı Devleti'nde Namaz ile ilgili Kurulmuş Vakıflar," *Din ve Hayat Dergisi*, S. 26, Y. 2015, s. 59-62.

32 Kıbrıs'ta bu bağlamda pek çok vakıf kurulmuştur. Bkz. İstanbul Müftülüğü Şeriyeye Sicilleri Arşivi, *İstanbul Bâb Mahkemesi*, nr. 306, 32b.; *Evkâf-ı Hümâyûn Müfettişliği Mahkemesi* nr. 1, 172a.; nr. 7, 34b.; nr. 7, 58a.; nr. 97, 2a.; nr. 388, 11a.

let erkânı ile atılmıştır.³³ Ayrıca Rebiü'l-evvel 997/Ocak 1589 tarihli Lala Mustafa Paşa Vakfı; 10 Rebiü'l-evvel 998/17 Ocak 1590 ve 10 Muharrem 1008/2 Ağustos 1599 tarihli Kıbrıs Beylerbeyi Cafer Paşa b. Abdülmenan vakfı; 1 Safer 1001/7 Kasım 1592 tarihli Baf Sancak Beyi Mehmet Bey b. Ebûbekir vakfı; 1 Zilkâde 1039/12 Haziran 1630 tarihli Mahpeyker Sultan (Çinili Valide Sultan) Vakfı; 12 Rebiü'l-âhir 1059/25 Nisan 1649 tarihli Belkıs Hatun bt. Merhûm Ferruh Ağa Vakfı ve makalemizin konusunu teşkil eden 1 Muharrem 1052/1 Nisan 1642 tarihli Ahmet Efendi b. Sadeddin Efendi Vakfı ada'da kurulan en önemli vakıflardandır.³⁴

Osmanlı Devleti'nde eğitim-öğretim hizmeti vakıflar aracılığıyla yürütülmüştür. Eğitim noktasında arsa tahsisi, medrese binasının yapımı, binanın teknik donanımının sağlanması, eğitim araç ve gereçlerinin temini, kütüphane kurulması, gerektiğinde okutulacak kitapların istinsah edilmesi gibi hizmetler vakıflar tarafından yapılmıştır. Mektep ve medreseler ile birlikte yine vakıflara bağlı cami ve tekkeler de aktif eğitim kurumlarıydı.

Kıbrıs'taki en önemli medreseler arasında Sultan Selim Medresesi ya da Sultan Medresesi adıyla anılan Büyük Medrese, Kıbrıs Beylerbeyi tarafından yaptırılan Piri Paşa Medresesi, Hamidiye Medresesi denilen Arap Ahmet Medresesi, Tuzla iskelesinde Gümrükçü olan İbrahim Ağa'nın yaptırdığı İskele Medresesi, Leymosunlu Köprülü Hacı İbrahim Ağa tarafından yaptırılan Limasol Medresesi, Baflı Müderris Hoca İbrahim Sıdkı Efendi'nin yaptırdığı Baf Medresesi, Mustafa Paşa Medresesi veya Müftü Medresesi de denilen 987/1578 tarihinde Kıbrıs Müftülerinden Saadeddinzâde Ahmed Efendi'nin yaptırdığı Küçük Medrese sayılabilir. Bu sayılan medreselerin yanında sayıları kırkı bulan Sıbyan Mektepleri de yine vakıflarca kurulmuş ve eğitimin devamı için vakıflardan destek görmüştür.³⁵

Medrese ve sıbyan mektebinin yanı sıra vakfiyeler ve sultan fermânlarıyla kurulan kütüphaneler de eğitime katkı sağlamaktadır. Özellikle Sultan II. Mahmut tarafından kurulan kütüphanenin içeriği oldukça zengindir. Bunların yanında Muradiye Kütüphanesi, Mağusa Ayasofya Kütüphanesi, Şeyhü's-seb'a Aziz Efendi Tekke Kütüphanesi, Tireli Ömer Efendi'nin Lefkoşe'de kale içinde kurduğu kütüphane, Mevlevihane Kütüphanesi, Kutup Şeyh Osman Fazlullah Kütüphanesi, Ömeriye Camisi

33 Talip Atalay, "Fethinden 1959 Yılına kadarki dönemde Kıbrıs'ta Vakıf Eğitim İlişkisine Genel Bir Bakış", *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, S. IV, C. II, Diyarbakır 2000, s. 274.

34 <http://www.evka.org/site/sayfa.aspx?pkey=2>.

35 Talip Atalay, *a.g.m.*, s. 281-283.

Kütüphanesi ve Müftü Medresesi Kütüphanesi (Küçük Medrese) sayılabilir.³⁶ Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi'nin yaptırdığı medrese Küçük Ayasofya Medresesi olarak da geçmektedir.³⁷

2- KIBRIS KADISI VE MÜFTÜSÜ SADEDDİN EFENDİZÂDE AHMED EFENDİ VAKFI VE VAKFİYESİ

Kıbrıs müftüsü Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi'nin medrese ve kütüphane gibi birçok vakıf eseri bıraktığı görülmektedir.³⁸

Kıbrıs adasında görev yapan ilk müftüler, 1593-1608 yıllarında sırasıyla Mehmet Efendi ve Sadeddin Efendi'dir. Sadeddin Efendi, Ekmeleddin Efendi'nin oğlu olup 26.05.1607-08.03.1609 tarihlerinde Kıbrıs müftülüğü görevini yürütmüştür. Kendisinden sonra Abdurrahman Efendi ve ondan sonra da Sadeddin Efendi'nin oğlu Ahmed Efendi Kıbrıs müftülüğü görevinde bulunmuştur.³⁹

Sadeddin Efendi, Kıbrıs kadılığı ve müftülüğü gibi ilmiye teşkilatı içerisinde önemli görevlerde bulunmuştur. Müftüler, gerek halkın dini içerikli sorularına, gerekse mahkemelerde görülen davalarda kadıların konuyla ilgili fetva isteklerine cevap vermiştir. Bu anlamda kadı ve müftüler, halkın her konuda istişare ettiği ve anlaşmazlıklarında muhatap olduğu görevlilerdir. Kıbrıs Müftüsü Sadeddin Efendi b. Ekmeleddin Efendi'nin, vakıf kayıtları, vakıf tevliyet davaları gibi birçok davada mahkemede şahitlik yaptığı görülmektedir.⁴⁰

Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi, müftülük ve kadılık görevini yürüttüğü sürede bölgede bir medrese ve bu medresenin içerisinde bir kütüphane yaptırarak ilmi gelişmelere katkı sağlamıştır. Ahmet Efendi b. Sadeddin Efendi, Ayasofya Mahallesi'nde bulunan evini müştemilatıyla birlikte, Balıkıtre köyünde bulunan çiftlik ve değirmenini, Horside

36 Talip Atalay, *a.g.m.*, s. 290-291; Behcet Ünsal, "Türk Vakfı İstanbul Kütüphanelerinin Mimari Yöntemi", *Vakıflar Dergisi*, S. XVIII, Ankara, s. 96; Bu medrese Küçük Ayasofya Medresesi, Mustafa Paşa Medresesi, Müftü Medresesi, Küçük Medrese ve Mustafa Medresesi adlarıyla da bilinir.

37 Zenal Sözcün, "Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemindeki Eğitim Sistemine Genel Bir Bakış", *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Dergisi*, Yıl 1, C. I, S. II, SS.207-217, s. 213; Hüseyin Ateşin, *Kıbrıs'ta Kimlik Davası*, Marifet Yayınları, 2006, s. 72-73.

38 Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Efdal Özkul, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ta Görev Yapan Müftüler ve Faaliyetleri (1571-1878)", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/7 Summer 2013, p. 459-485, Ankara-Turkey, s.463-464.

39 Kıbrıs Müftüleri çizelgesi için bkz. Ali Efdal Özkul, *a.g.m.*, s. 467-471; H. Sahillioğlu, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi", *Belgeler*, IV/7-8, Ankara 1967, s. 17; Kıbrıs Şerhiye Sicilleri, 1/291-1; KŞS, 6/167-1.

40 Kıbrıs Şerhiye Sicilleri nr. 2, s. 55; nr. 2, s. 55-56; nr. 2, s. 60; nr. 2, s. 64; nr. 2, s. 14-16; nr. 2, s. 22-25; nr. 2, s. 65-67.

köyünde bulunan değirmenini, Balıkitre ve Trahon köylerinin çeşitli mevkilerinde bulunan altı yüz yirmi sekiz (628) dönüm arazisini| Medine-i Münevvere'de Ravza-i Mutahhara'da dört hafız tarafından Kur'ân-ı Kerîm okunması, babasının inşa ettirdiği medresenin tamirinin yapılması, medresede eğitim veren müderrislerin ihtiyaçlarının karşılanması ve arta kalan gelirlerinin de vakıf binalarının ve değirmenlerinin tamirinin yapılması şartıyla vakfetmiştir.

Ahmet Efendi'nin vakfettiği 628 dönümlük arazi kendisine babası Sadeddin Efendi'den kalmıştır. Bu araziyi koruyabilmek için IV. Murat'ın desteğini kazanmış ve 16 Ekim 1633 tarihinde bu arazilerin tapusu mahiyetindeki "mülknâmeyi" almıştır. Ahmet Efendi'nin bu araziye istemesinin asıl nedeni Mekke ve Medine Müslümanları için vakıf kurmaktır.⁴¹ Düşündüğü bu vakfı, 1 Nisan 1642 tarihinde kurmuştur.⁴²

Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi'nin yaptırdığı medresenin⁴³ vakfiyesinde vakfın amacının müderris ve öğrencilere maddi destek sağlanması, medresenin tamiri ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması olduğu belirtilmektedir.⁴⁴ Aşağıdaki belgelerde bu husus açıkça görülmektedir.

Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Vakfına mütevellî tayini ile ilgili Kıbrıs şeriyeye sicillerinde şu kayıt mevcuttur:

*Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Vakfına mütevellî olarak Sadeddin Efendi Medresesi müderrisi Acemzâde Hacı Osman Efendi atanmıştır.*⁴⁵

Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Vakfının vakfiyesinin zamanla kaybolmaması ve vakıf şartlarının hakkıyla yerine getirilebilmesi için

41 Kimi zaman önceden kurulmuş olan vakıfların iyi yönetilmediğinden dolayı kaybolmasının önüne geçmek için mütevellisi değiştirilmekteydi. Müftü Ahmet Efendi'nin vakıf çiftliği gelirlerinden Lefkoşa'nın Ayasofya Mahallesi'nde bulunan Sadeddin Efendi Medresesi'ndeki öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılandığından, vakfiyenin kaybolma ihtimali üzerine vakfiyenin korunması için mütevellî olarak Sadeddin Efendi Medresesi müderrisi Acemzâde Hacı Osman Efendi atanmıştır (26 Kasım 1725). Ali Efdal Özkul, *a.g.m.*, s. 464; Mehmet Akif Erdoğru, "Girne Mili Arşivinde Korunan 1633 Tarihli Bir Mülkname: Lefkoşa Kadısı Sadeddin Efendi Oğlu Ahmet Efendi Mülkü", *Kıbrıs'ta Osmanlılar II*, Lefkoşa 2009, s. 70-71; KŞS, 29/132-1; KŞS, 6/167-1; KŞS, 13/54-1; KŞS, 27/170-2.

42 Vakfın kuruluşu bahse konu makalede 29 Nisan 1642 olarak geçmektedir. Ancak orijinal vakfiyenin tarihi 1 Nisan 1642'dir. Bkz. Özkul, *a.g.m.*, s. 464.

43 Bazı araştırmalarda Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi'nin yaptırdığı medresenin, Lefkoşa'da bugün Bayraktar Türk Maarif Koleji bahçesine bitişik olarak 1578 yılında inşa ettiği ve Kıbrıs Müftüsü Sadeddin Efendizade Ahmed Efendi Neyzen Çiftliği vakfiyesi olarak da geçtiği aktarılmaktadır. Talip Atalay, *a.g.m.*, s. 282; Bülent Yorulmaz, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta Eğitim ve Eğitime Hizmet Edenler", *İRCİCA*, İstanbul, 2001, ss. 601-615, s. 608.

44 Bülent Yorulmaz, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta Eğitim ve Eğitime Hizmet Edenler", *İRCİCA*, İstanbul, 2001, ss. 601-615, s. 608, 614.

45 Kıbrıs Şeriyeye Sicilleri nr. 13, s. 54.

vakfiye metninin medresenin müderrisleri tarafından muhafaza edilmesi talep edilmiştir. Bu konuyla ilgili yapılan yazışma şöyledir:

“Devletlü Sa’âdetlü Sultanım Hazretleri sağ olsun arz [olunur ki]

Bu kulları Câmî’-i Ayasofya-i Kebîr Mahallesinde vâki’ Merhûm Sadeddin Efendi Medresesinde sâkin talebe-i ulûm-ı dâ’ileri olub vazifelerimiz sâhibül-hayrât ve’l-hasenât merkûm Müftî Ahmed Efendi hazretlerinin vakıf çiftliği gallesinden olub vakfiye-i ma’mûlün-bihâsında tasrîh buyrulduğu üzere vazifelerimiz husûle karîn oldu. Lakin merhûmun vakfiyesi olan evlâd yedinden oldukta mürûr-ı eyyâmla zâyî’ olup şart-ı vâkıf hallel-pezîr olmak ihtimali melhûz olunacağı vakfiyenin hıfz ve hirâseti medrese-i mezbûrede müderris olan efendilere tefvîz buyrulamak bâbında emr ve fermân devletlü sa’âdetlü sultanım hazretlerindir.

Bende Abdülkerim, Bende Abdurrahim, Bende Mustafa, Bende Abdullah, Bende İsmail, Bende Hasan, Bende Mehmed, Bende diğer Ahmed, Bende Ahmed, Bende Hüseyin”

Faziletlü Lefkoşa Kadısı Efendi

Sâhibül-hayrât merhûm vakfının mürtezikaları arzuhalleri mûcebince şurût-ı vakfiye üzerine medresede dersiâm olan efendinin yedine vakfiye-i ma’mûlün-bihâyı teslîm olduğunu sicill-i mahfuza kayd ve bir türlü hâlel târi olmamak üzere muhkem tenbîh ve te’kîd eylesiz deyu.

Fî 20 Ra. sene 1138 [26 Kasım 1725].

Bâ-hatem-i Hazret-i Muhassıl Murtaza el-Cündî

Derûn-ı arzuhalde tahrîr ve tasrîh olunan Müftü Ahmed Efendi vakfının vakfiyesi hala Sadeddin Efendi Medresesinin müderrisi olan umdetü’l-ulemâ’l-mühakkikîn Acemzâde el-Hâc Osman Efendi hazretlerine huzûr-ı şer’de teslim, ol dahi ahz ve kabz eylediği bu mahalle şerh verildi.

Fî 23 Rebî’ülevvel sene 1138 [29 Kasım 1725].

Vâsıl-ı vakfiyenin sûreti bin yüz on bir senesinde medine-i Lefkoşa’da mesned-nişîn-i şeri’at-i garrâ olan merhûm ve mağfûrun-leh Şâi Yusuf Efendi sicilinde müsecceldir gaflet olunmaya.

Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı’nın Vakfiyesi⁴⁶

Değirmenlik kazâsında kâin bâ-fermân Haremeyn-i Şerîfeyn Vakıf-nâmesidir.

46 İstanbul Müftülüğü, Meşihat Arşivi, Mşh. EO. , 1/1.

Mâ-tazammünühû hâze's-sakkü'l-celîl fi'l-vakfi ve't-tahlîdi ve't-tesbîl. Cerâ alâ-hâze'l-minvâl sâlimen an-şevâ'ibi me'âyibi'l-ıdlâl ve innî fassaltü fihî bi's-sıhhati ve'l-lüzûmi ale'n-nemati'l-meşhûri'l-ma'lûm âlimen bi'l-hilâfi'l-cârî beyne'l-e'immeti'l-eşrâfi ve vâkıfen bi-mevâkıfi'l-hilâf.

Ketebehû el-abdü'l-efell el-âmilü birre Rabbihî Azze ve Celle Mehmed Emin ibnü's-Şeyh Mehmed el-müvellâ bi-medîne-i Lefkoşa lâ-zâlet safahâtühâ bi-şe'âiri'l-İslâmi menfûşe. Ufiye anhümâ.⁴⁷

Hamd ve sipâs ve sitâyîş-i bî-kıyâs ol vâkıf-ı esrâr ve kâşif-i estâr olan hâlik-ı kevn ve mekân ve râzık-ı ins ve cân hazretine ki nüsha-i âdemi ketm-i ademden ibdâ' ve bu üslûb üzre îdâ' ve ahsen-i takvîm üzre ihtirâ' edüp mâlik-i me'âyîşi ta'lîm ve menâhic-i me'âdı tefhîm etmekle "*İnnî câ'ilun fi'l-ardı halîfeten*"⁴⁸ hilâfet-i rûy-ı zemîne halîk ve ma'rifet-i Rabbi'l-âlemîne hakîk eyledi.

Hayy ve kayyûm-ı kâ'inât oldur
Hâlik-ı cümle mümkinât oldur
Andan erer kamuya mevt ve hayât
Anun ammâ vücûdu lâzım-ı zât.

Ve ülûf-ı tahıyyât-ı nâ-mahdûd ve sunûf-ı teslîmât-ı gayr-ı ma'dûd pîşvâ-yı enbiyâ ve mürselîn muktedâ-yı evvelîn ve âhirîn efdal-i nev'-i beşer şeff'-i rûz-ı mahşer resûl-i Hudâ Muhammedü'l-Mustafâ aleyhi sala-vâtü'llâhi mâ hüve'l-evfâ hazretine ki de'âyim-i garâyim-i tevffik-karîn ile erkân-ı dîn-i mübîni te'yîd ve levâmi'-i envâr-ı şer'-i metîn ile zulümât-ı küfr ve dalâli nâ-bedîd edüp ümmet-i üli'n-nehmetlerin tarîk-ı birr ve ihsâna tahrîs ve irşâd ve fetîle-i zihn-i vakârların bârika-i hüsn-i irşâd ile tenvîr ve îkâd etmekle ekser eyyâm ecr ve sevâbı ber-devâm olan evkâf-ı huçeste-evsâfa sa'y ve ihtimâm üzre olmuşlardır

Ve bakıyye-i nakıyye-i selâm âl ve evlâd-ı kirâm ve ashâb ve ahfâd-ı zev'l-ihtirâma ki "*ashâbî ke'n-nücûm bi-eyyihim iktedeytüm ihtedeytüm*"⁴⁹

47 "Değirmenlik kazâsında kâin bâ-fermân Haremeyn-i Şerîfeyn Vakıfnâmesidir. Mâ-tazammünühû hâze's-sakkü'l-celîl fi'l-vakfi ve't-tahlîdi ve't-tesbîl. Cerâ alâ-hâze'l-minvâl sâlimen an-şevâ'ibi me'âyibi'l-ıdlâl ve innî fassaltü fihî bi's-sıhhati ve'l-lüzûmi ale'n-nemati'l-meşhûri'l-ma'lûm âlimen bi'l-hilâfi'l-cârî beyne'l-e'immeti'l-eşrâfi ve vâkıfen bi-mevâkıfi'l-hilâf. Ketebehû el-abdü'l-efell el-âmilü birre Rabbihî Azze ve Celle Mehmed Emin ibnü's-Şeyh Mehmed el-müvellâ bi-medîne-i Lefkoşa lâ-zâlet safahâtühâ bi-şe'âiri'l-İslâmi menfûşe. Ufiye anhümâ" ifadesi Meşihat Arşivi'ndeki vakfiyesinde kullanılmış ancak Kıbrıs Şerîyye Sicillerinde bu ifadeler kullanılmamıştır.

48 Bakara, 2/30.

49 "*İhtedeytüm*" ifadesi Meşihat Arşivi'ndeki vakfiyesinde kullanılmış ancak Kıbrıs Şerîyye Sicillerinde kullanılmamıştır.

mefhûmu⁵⁰ üzere her biri necm-i burc-ı felek-i velâyet ve kevkeb-i evc-i âsumân-ı hidâyetdir.

*Bildiler fânî imiş hıtta-i ferş / Etdiler yerlerini zirve-i arş.
Oldular çarh-ı bakâya encüm / Radya'llâhu te'âlâ anhüm.*

Emmâ ba'd; hâtır-ı hatîr-i erbâb-ı ukûl ve efhâm ve zamîr-i münîr-i ashâb-ı nühâ ve a'lâma mahfî ve mektûm ve pûşîde ve nâ-ma'lûm değildir ki hayât-ı insân kabâ-yı müste'âr ve esâs-ı binâ-yı cism-i nizâr nâ-üstüvârdır ve bu dünyâ-yı mekkâr; medâr-ı bevâr, bünyâdı gâyet nâ-pâyâdâr, fetâsında fenâ sûreti nümâyân, gınâsı anâ ile tev'emân, elfi hulki ile hempâ, lütfu unfü ile hemtâ, ferah ve tarahı mütekârib, rahmet ve zahmeti mütenâsib, na'îmi müşerref-i zevâl, mukîmi manzar-ı irtihâl, ni'meti nakmete mübeddel muhabbeti mihnete muhavveldir.

*Lütfun anmaz merd olan, ikbâlin anmaz ehl olan
Bir denî-perver denâ'et-pîşedir dünyâ-yı dûn*

Pes mazmûn-ı sa'âdet-makrûn-ı; "Îzâ câ'e ecelühüm lâ-yeste'hirûne sâ'aten ve lâ-yestakdîmûn"⁵¹ mücebince kânûn-ı kadîm-i ilâhî ve üslûb-ı hakîm-i hikmet-penâhîdir ki herkes için ganî vü fakîr civân ve pîr ber-müceb-i fahvâ-yı sa'âdet-ihtivâ-yı ve mâ-tekaddemû li-enfusikûm min hayrin tecidûhü inda'llâh⁵² bu mezra'a-i fâhire ve mahsade-i zâhirede id-dihâr-ı zâd-ı âhîret için tohum-ı hayrâtı zirâ'at ve bezr-i hasenâtı harâsetde ser-i mü ihmâl etmeyüp elde fırsat ve vüs'at var iken ganîmet bilüp kemâl-i isti'câl gerekdir.

*Lillâhi der kâ'ilihî⁵³
Zi ömretâ nefesî hest kâr hîş be-sâz
Nefes çû rept çe sâzî eğer neyâyed bâz*

Ve şübhe yokdur ki sadaka ve infâk ale'l-ıtlâk enfa'-ı vesâ'il ve efdal-i nevâfildir

kemâ kâl azze men kâ'il "meselü'llezîne yunfikûne emvâlehüm fî sebî-llillâhi ke-meseli habbetin enbetet seb'a senâbile fî külli sünbületin mi'ete habbetin"⁵⁴ ve kâle'n-nebiyyü'l-mükerrem salla'llâhu aleyhi ve sellem

50 "Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız hidâyete erersiniz." Beyhaki, el-Medhâl, s. 162-3, No:152.

51 Arâf, 7/34; "Onların eceli geldi mi, ne bir an geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler."

52 Müzemmil, 73/20: "Kendiniz için yaptığımız iyiliği daha iyi ve daha büyük ecir olarak Allah katında bulursunuz."

53 "Lillâhi der kâ'ilihî" ifadesi Meşihat Arşivi'ndeki vakfiyesinde kullanılmış ancak Kıbrıs Şeriyeye Sicillerinde kullanılmamıştır.

54 Bakara, 2/261; "Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir."

*"leyse leke min mâlike illâ mâ-ekelte fe efneyte ev lebiste fe ebleyte ev tasaddakte fe-ebkayte"*⁵⁵

Pes bu kelimât-ı ibret-nümûn ve sa'âdet-makrûnun dünyevî ve uhrevî menâfî-i celîle ve me'âsir-i cezîlesini kemâ yenbağî fehm ve iz'ân ve çeşm-i ibret-bîn ile müşâhede ve ayân edüp cezîre-i Kıbrıs'da sâbıkâ Lefkoşa kadısı olup bi'l-fi'l cezîre-i mezbûrede müftî olan imâdü'l-İslâm mu'înü'l-hükkâm mümeyyizü'l-helâli ani'l-harâm kehfü'l-erâmil ve'l-eytâm Ahmed Efendi ibni'l-merhûm Sadeddin Efendi fikr-i ahvâl-i ahiretin endîşe ve tefekkür-i umûr-ı âkıbetin pîşe eyleyüp hazret-i Seyyid-i kâ'inât aleyhi efdalü't-tahiyyâtdan mervî olan *"izâ mâte ibnü Âdeme inkata'a amelühu illâ an-selâsin, sadakatün câriyetün ve ilmün yünfa'u bih ve veledün sâlihun yed'û leh"*⁵⁶ hadîs-i şerîf-i şeref-efzâ ve haber-i münîf-i gaflet-zidâsı ma'lûmu olup Hazret-i Hakk ve Vâhid-i Mutlak'dan kendüye ne mikdâr mevâ'id-i ni'am ve avâyyid-i kerem feyzân ve cereyân etdiğini ayn-ı tahkîk ve nazar-ı enîk ile mütâla'a ve müşâhede etdikden sonra hulûs-ı niyet ve sıdk-ı taviyyet birle silk-i mülk-i sahîhinde munzabıt ve sımt-ı hakk-ı harfîminde münharit olup

[1] Lefkoşa kasabasında Ayasofya mahallesinde vâki' bir tarafı birâder-i emcedi umdetü'l-kuzât Esad Efendi mülkü ve bir tarafı kız karındaşı fahrul-muhadderât Ayşe Hâtûn mülkü ve bir tarafı câmi'-i cedîd ve bir cânibi tarîk-ı âmm ile mahdûd hâriciye ve dâhiliyesi büyü-tü müte'addideyi ve mâ-i cârî ve havuzu ve dolabı ve zât-ı eşcâr-ı müsmire hadîkayı ve kenîfi hâvî mülk-i mevrûs menziline ve

[2] kasaba-i mezbûreye tâbî Balıkitre nâm karyede vâki' üç tarafı kendi mülkü ve taraf-ı râbî'i tarîk-ı âmm ile mahdûd büyü-tü müte'addideyi ve bir göz değirmeni ve âhûru hâvî çiftlik ta'bîr olunur menziline ve

[3] kasaba-i mezbûre muzâfâtından Hurşide nâm karyede vâki' kendüye intimâ ile şöhretine binâen tahdîdden müstağnî ve Yeni Değirmen demekle ma'rûf bir göz değirmenini ve

[4] sâlifü'z-zıkr Balıkitre nâm karyede vâki' bir tarafı kendünün âhar yeri ve bir tarafı Mihail nâm zimmî tarlası ve bir tarafı Eksomatoş nâm karyeye cârî su harkı ile mahdûd Morfiye ta'bîr olunur yüz dönüm mülk yerini ve

55 "Malın içinde gerçekten senin malın olan şey, sadece yiyip tükettiğin; giyip eskittiğin; ya da sadaka verip ileriye gönderdiğindir". Müslim, Zühd 3, 4; Hadis no: 2958; Nesâî, Vesâyâ 1; Tirmizî, Zühd 31, Tefsir Tekâsür, Hadis no: 3351; Ahmed b. Hanbel, 4/24, 26.

56 "İnsanoğlu öldüğü zaman, bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat." Müslim, Vasiyyet 14; Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, Vasâyâ 14; Tirmizî, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.

[5] yine karye-i mezbûre Balıkitre dâhilinde vâki' bir tarafda bâlâda mastûr su harkına ve etrâf-ı selâsesi tarîk-ı âmma müntehî Batso ta'bîr olunur elli dönüm mülk yerini ve

[6] yine karye-i mezbûre Balıkitre dâhilinde vâki' bir tarafı su harkına ve [cânib-i garbîsi çiftlik-i mezbûra muttasıla olan yere ve cânibeyni tarik-i âmma müntehi gars ve terbiye ile hâsıl olan dut eşcârını ve]⁵⁷ etrâf-ı selâsesi tarîk-ı âmma müntehî Rizârî ta'bîr olunur altmış dönüm mülk yerini ve

[7] yine karye-i mezbûrede Balıkitre haddinde vâki' cânib-i şarkîsi Vuni nâm karye ahâlîsi isti'mal eyledikleri su harkına ve cânib-i garbîsi çiftlik-i mezbûra muttasıla olan yere ve cânibeyni tarîk-ı âmma müntehî gars ve terbiye ile hâsıl olan tut eşcârını hâvî Vunyadi ta'bîr olunur yirmi beş dönüm yerini ve

[8] yine karye-i mezbûre Balıkitre zeylinde vâki' tarafeyni Vuni nâm karyeye cereyân iden su harkına ve tarafeyni tarîk-ı âmma müntehî Androniko ta'bîr olunur kırk dönüm yerini ve

[9] yine karye-i mezbûre Balıkitre haddinde vâki' etrâf-ı selâsesi çiftlik-i mezbûra cereyân iden su harkına ve taraf-ı râbî'i tarîk-ı âmma müntehî İlya ta'bîr olunur altmış dönüm yerini ve

[10] yine karye-i mezbûre zeylinde vâki' Liya veled-i () nâm zimmî tarlasına ve bir tarafı Bedonaci nâm zimmî değirmenin suyu harkına ve tarafeyni tarîk-ı âmma müntehî Bedonaci ta'bîr olunur on sekiz dönüm mülk yerini ve

[11] yine karye-i mezbûre Balıkitre haddinde vâki' bir tarafı Nurullah Çelebi tarlası ve bir tarafı mezbûr Bedonaci zimmî değirmeni harkı ve bir tarafı Bedonaci zimmî bağçesi ve taraf-ı râbî'i tarîk-ı âmm ile mahdûd Feniçe ta'bîr olunur otuz dönüm [mülk] yerini ve

[12] yine karye-i mezbûre Balıkitre dâhilinde vâki' bir tarafı çiftlik-i mezbûrun kamışlı bağçesine ve bir tarafı karye-i mezbûrenin suyu harkına ve bir tarafı Dolaire nâm zimmî tarlasına müntehî Gopi ta'bîr olunur yüz elli dönüm mülk yerini ve

[13] yine karye-i mezbûre Balıkitre sınıurunda vâki' bir tarafı mezkûr kamışlı bağçeye ve bir tarafı karye-i mezbûre suyu harkına ve bir tarafı Gopi zimmî tarlasına ve taraf-ı râbî'i Peru nâm zimmî değirmeni harkına müntehî Petre ta'bîr olunur kırk dönüm mülk yerini ve

[14] yine karye-i mezbûrede çiftlik-i mesfûra muttasıl tarafeyni Liya nâm zimmî tarlasına ve bir tarafı su harkına ve taraf-ı râbî'i tarîk-ı âmma müntehî Gopi ta'bîr olunur beş dönüm mülk yerini ve

[15] yine kasaba-i mezbureye tâbî' Trahon nâm karye sınıurunda vâkî' bir tarafı su harkına ve bir tarafı merhûm Zeynelabidin Efendi tarlasına ve bir tarafı Gopi nâm zimmî tarlasına ve taraf-ı râbî'i tarîk-ı âmma müntehî Dolaire ta'bîr olunur yirmi dönüm mülk yerini ki cem'an altı yüz yirmi sekiz dönüm arâzî-i memlûkesini bi-cümleti't-tevâbî' ve'l-levâhık ve âmmetü'l-menâfî' ve'l-murâfık hasbeten li'llâhî's-Samed vakf-ı sahîh-i mü'ebbed ve habs-i sarf-ı muhalled ile vakf ve habs edüp şöyle şart eyledi ki; mâdâm ki kendiler lâbis-i libâs-ı hayat ola, zikr olunan menzil ve değirmen ve arâzînin cümlesini kendi mutasarrıf olup bu kafes-i âb ve kilden ve ârâmgâh-ı bî-hâsıdan menâs-ı halâs bulup mürğ-ı cânı riyâz-ı cinâna pervâz ve tayerân etdikden sonra evlâdı ba'dehû evlâd-ı evlâdı ba'dehû evlâd-ı benâtı neslen ba'de neslin fer'an gıbbe aslin mutasarrıf olup zikr olunan akârât ve emlâkden hâsıl olan rey' ve gılâlden dört bin nakd-i râyic-i fi'l-vakt meblağı ifrâz edüp Medîne-i Münevvere şerrefehâ'llâhu te'âlâ tarafına irsâl oluna ki Ravza-i Mutahhara'da dört nefer kimesne Kur'ân-ı Azîm'den vâkıf-ı mûmâ-ileyh rûhu için yevmî birer cüz'-i şerîf tilâvet edüp sevâbını rûh-ı vâkıfa ihdâ ideler ve bâkî kalan rey' ve gılâlden evkâf-ı mezbûrenin ta'mîr ve termîme muhtâc olan gerek ebniye-i büyü ve gerek değirmenler ve sâir ta'mîri lâzım olan mevâzî'idir kifâyet mikdârı kemâ yenbağî sarf olundukdan sonra bâkî kalan gallâta kendüler ale's-seviyye mutasarrıf olup havâyiclerine sarf ideler.

Ba'de inkırâzi'l-evlâd ve evladi'l-evlâd ve evlâdi'l-benât vâkıf-ı mezbûrun asebatından ecdâd-ı sahîhası sonra li-ebeveyn ev li-eb karındaşları sonra karındaşlarının oğulları sonra oğlu oğulları ile'l-inkırâz ba'dehû vâkıf-ı mezbûrun a'mâmı sonra zükûr kısmından evlâd-ı a'mâm sonra evlâd-ı evlâd-ı a'mâm ebeden mâ-te'âkabû mutasarrıf olup ve ba'de'l-inkırâzi'l-asebat, zevi'l-erhâmın sınıf-ı sânisinden sonra sınıf-ı sâlis sonra sınıf-ı râbî'den bulunanlar mutasarrıf olup gallât-ı mezbûreden bâlâda zikr olunan dört bin akçeye altı bin akçe dahi zamm edüp cem'an her sene Medîne-i Münevvere'ye on bin akçe irsâl olunup ravza-i mutahharada her gün on nefer ehl-i Kur'ân'dan kimesneler Kur'ân-ı Azîm'den birer cüz'-i şerîf tilâvet edüp vâkıf-ı mezbûrun rûhuna sevâbını bağışlayalar.

Ve zikr olunan akârâtın gallât ve mahsûlâtından vâlidî merhûm Sadeddin Efendi mahalle-i mezbûrede binâ eylediği medresenin müderrisine yevmî on akçe verile ve talebeden on nefer kimesneye varınca mevcûd bulunanlara yevmî her birine üçer akçe vazîfe verilüp mukâbilesinde

vâkıf-ı müşârun-ileyhin rûhu için Kur'an-ı Azîmü's-şân ve Furkân-ı celîlü'l-beyândan her gün birer cüz'-i şerîf tilâvet ideler ve fazla kalan rey' ve gılâl [ile] bâlâda zikr olunan evkâf-ı mezbûrenin ve değirmenlerin ve medrese-i merkûmenin ve Lefkoşa'da vâkî' olan evlerin ta'mîr ve termîmine muhtâc olan mevâzi'ini kemâ yenbağî ta'mîr ve termîm edüp ve muhtâc olan mevâzi'a harc ve sarfdan sonra bâkî kalan rey' ve gılâli beynlerinde ale's-seviyye taksîm edüp havâyiclerine sarf edeler.

Ve ba'de inkırâzi'l-küll menzil-i mezkûrda cezîre-i mezbûrede⁵⁸ her kim müftî olur ise ol sâkin olup ve yevmî beş akçe ile evkâf-ı mezbûreye nâzır olup hizmet-i nezâreti kemâ yenbağî edâ etdikden sonra gallât-ı mezbûreden yevmî beş akçe vazîfeye mutasarrıf ola.

Ve nâzır-ı müşârun-ileyhin re'y ve ma'rifeti ile hizmetinde mukdim ve cerî, tama' ve hiyânetden sâlim ve sadâkat ve istikâmet ile mevsûf ve emânet ve diyânet ile ma'rûf bir kimesne mütevellî nasb olunup hizmet-i tevliyeti edâ etdikden sonra gallât-ı mezbûreden yevmî on akçe vazîfeye mutasarrıf ola.

Ve gallât-ı mezbûreden vezâyif-i mu'ayyene verildikten sonra fazlası zikr olunan medrese ve menzil ve çiftlik ve değirmenin ta'mîr ve meremmetlerine kifâyet mikdârı harc ve sarf olunup bâkî ne kalırsa nâzır-ı müşârun-ileyhin re'y-i münîri üzre vücûh-ı hayrâta harc ve sarf oluna ve tebdîl ve tağyîri ve taklîl ve teksîri yedinde olmağı şart etdikden sonra vâkıf-ı mûmâ-ileyh meclis-i şer'-i şerîf-i şâmihü'l-imâd ve mahfil-i dîn-i münîf-i râsihu'l-evtâdda akârât-ı mezbûrenin cümlesini li-eclî't-tescîl mütevellî nasb eylediği Hamza b. Murad nâm kimesneye târîh-i kitâbdan dört ay mukaddem teslîm etdiğine ikrâr-ı sahîh-i şer'î ve i'tirâf-ı sarîh-i mer'î edüp mütevellî-i mezbûr dahi vâkıf-ı müşârun-ileyhi cem'î-i kelimâtında vicâhen tasdîk ve şifâhen tahkîk edüp emr-i ikrâr-ı vakf ve teslîm-i minvâl-i muharrer üzre ikmâl ve tetmîm olundukdan sonra vâkıf-ı müşârun-ileyh sehela'llâhu hüve'l-mevâkıfu aleyh vakfından rücû' ve mukaddimât-ı nizâ'a şürû' edüp;

"Eğerci vakf-ı akâr muhtâr-ı e'imme-i ahyâr olan üstâd-ı küll hâdî-i sübül hazret-i İmâm-ı A'zam hümâm-ı e'fham Ebû Hanifetü'l-Küfî cûzâ hayru'l-cezâ re'y-i münîr ve mezheb-i hatîrlerinde sahîh ve câ'iz lâkin menzile-i âriyetden olmağla şeref-i lüzûmu hâ'iz olmadığından mâ'adâ vâkıf menfa'at-i evkâfi kendü nefesine şart etmekle İmâm-ı Rabbânî Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî katında butlânı kütüb-i mu'teberede mastûr ve musarrahdır. Binâen alâ-zâlik vakf-ı mezbûrdan rücû' semtine sâlik olup akârât-ı

58 Meşihat Arşivi'ndeki vakfiyesinde "Cezîre-i mezbûrede", Kıbrıs Şeriyeye Sicillerinde "cezîre-i mezkûrda" şeklinde geçmektedir.

mesfûre gerü mülkûme redd ve mütevellînin bâb-ı tasarrufu bi'l-küllîye sedd olunmak taleb ederin” dedikde mütevellî-i mezbûr kendüye lâzım ve mahalle mülâyim cevâb-ı bâ-savâba âzim olup; “Eğerci hâl bast olunan minvâl üzre olduğu mahall-i kıl ü kâl değildir. Lâkin fâzıl-ı samedânî İmâm Ebû Yusuf eş-şehîr bi'l-İmâmî's-Sânî hazretleri şart-ı mezkûra musâdif olursa da vâkıf mücerred vakf etdim demekle lüzûm sıhhat e lâzım olduğuna câzim olmuşdur. Bu takdîrce imâm-ı müşârun-ileyhin re'y-i münîri üzre vakf-ı merkûmun sıhhat ve lüzûmuna hükm taleb ederim” deyü reddin imtinâ' ve husûmet ve nizâ' edüp sadr-ı kitâbî tevkî'-i müstetâbî ile muvakkî' olan âlim-i rabbânî⁵⁹ fâzıl-ı samedânî hâkim-i âdil şerîh-i mu'âdil hazretlerinin huzûr-ı adâletlerinde mürâfî'ân ve fasl ve hasma tâlibân olduklarında hâkim-i müşârun-ileyh esbağa'llahu ni'amehû aleyh dahi cânib-i vakfa nazar ve muhtıl-ı hayr olmakdan hazer edüp temhîd-i kavâ'im-i hayrı evlâ ve teşyîd-i mebânî-i vakfı ahrâ görmekle imâm-ı müşârun-ileyhin re'yi üzre vakf-ı merkûmun sıhhat ve lüzûmuna hükm buyurup vakf-ı sahîh ve lâzım ve habs-i sarîh-i mütehattim olup min ba'd nakz ve nakzına mecâl muhâl ve tebdîl ve tağyîrine imkân mümteni'ü'l-ihimâl oldu. *Fe-men beddelehû ba'de mâ semî'ahû fe innemâ ismühû ale'llezîne yübeddîlühû inna'llâhe semî'un alîm.*⁶⁰ Ve ecrü'l-vâkıfı ale'l-hayyi'l-cevâdî'l-kerîm.

Tahrîren fi gurre-i Muharremi'l-harâm min şühûr sene isneyn ve hamsîn ve elf min hicret-i men lehül-izz ve's-şeref. [1 Muharrem 1052/1 Nisan 1642].

[Şühûdu'l-hâl: Fahrul-Kuzât Mahmud Efendi el-Kâdı bi-Gilan sâbıkan, Kıdvetü'l-Kuzât Şems Ahmed Efendi el-Kâdı bi-Maseriya sâbıkâ, Müfahhirü'l-Kuzât Hasan Efendi el-Kâdı bi-Tuzla el-Kassâmü'l-Askerî bi-Cezire-i Kıbrıs, Umdetu'l-Kuzât Ali Efendi el-Kâdı bi-Lefkoşa sâbıkâ, Fahrul-Kuzât Mustafa Efendi el-Kâdı bi-...? sâbıkâ, Müfahhiru'l-Kuzât Abdalbaki Efendi el-Kâdı bi-Maseriya sâbıkâ, Kıdvetü'l-Kuzât el-Hâc Mehmed Efendi el-Kâdı bi-Lefke, Fahu'l-Kuzât Ahmed Efendi el-Kâdı bi-Girne, Müfahhiru'l-Hutebâ Ömer Efendi, Kıdvetü'l-Hutebâ Mehmed Efendi, Fahrü'l-Vaizîn İbrahim Efendi, Fahu'l-Vaizîn es-Seyyid Yahya Efendi, Kıdvetü'l-Müderresin Mehmed Efendi bi's-Şehir bi-Karamanzâde, Hasan Çelebi el-Müezzın, Osman Efendi el-İmam, Müfahhirü'l-Eimme Mehmed b. Muslihiddin, Fahrü'l-Eimme es-Seyyid Cafer, Müfahhiru'l-Hutebâ Şaban Efendi, Müfahhiru'l-Hutebâ Mahmud Efendi, Fahu'l-Ekârim Şeyh Musa Miralay sâbıkâ, Fahu'l-Eşbah Hüseyin Ağa Miralay-ı Lefkoşa, Fahu'l-A'yan Mustafa Çe-

59 “âlim-i rabbânî” ifadesi Meşihat Arşivi'ndeki vakfiyesinde kullanılmış ancak Kıbrıs Şeriyecilerinde kullanılmamıştır.

60 Bakara, 2/181: “Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”

lebi Kethuda-i Defter eş-şehir bi-Ferruhzâde, Mustafa Çelebi el-Müezzîn, el-Hâc Yusuf ser-Piyade, el-Hâc Hızır ser-Piyade, Mami Bey ez-Zaim, Süleyman Bey ez-Zaim, Mustafa Bey ez-Zaim, Kıdvetu'l-A'yan Mehmed Ağa Miralay sâbıkâ, el-Hâc Mahmud Çeribaşı, Nurullah Çelebi ibn-i Hasan Kethüda, Nurullah Çelebi b. Mehmed, Subaşı, Mesud Çelebi ibn-i Esad Efendi, Sa'di Çavuşân-ı Yeniçeryan-ı Kıbrıs, el-Hâc Mehmed, ser-Piyade, Abdülkerim b. ( ), Ahmed Bey ibn-i Mehmed, Yusuf Beşe b. Mustafa, Hüseyin Çelebi ibn-i Yusuf Ağa, Mustafa Çelebi el-Hatib ..., el-Hâc Süleyman Çelebi ez-Zaim, el-Hâc Durmuş, Ahmed Odabaş Urbân-i Lefkoşa, Hüseyin Beşe b. İlyas, Çakır b. Abdullah, Kara Mehmed Beşe b. Ali, el-Hâc İbrahim ....Lefkoşa, Mustafa Çelebi er-Rahil, Terzi Hasan Odabaşı, Osman Çelebi el-Müezzîn, Yusuf Çelebi el-Müezzîn, Attâr Muharrem Beşe, el-Hâc Mehmed Subaşı, el-Hâc Hızır Odabaşı Câmi-i Evkâf-ı Cafer Paşa, el-Hâc Yusuf Çelebi Kâtib-i Evkâf-ı Cafer Paşa.]⁶¹

3- KIBRIS KADISI VE MÜFTÜSÜ SAADEDDİN EFENDİZÂDE AHMED EFENDİ MEDRESESİ VAKFI'NIN VAKFİYESİNİN TAHLİLİ

1- Vakfiyenin Kâğıt, Yazı, Dil Hususiyetleri ve Diplomatik Özellikleri⁶²

Vakfiyeler İslâm dünyasında en yaygın belge türlerinden biri olarak diplomatik bakımdan ayrı bir inceleme alanı teşkil edecek kadar zengin bir koleksiyondur. Aynı zamanda bir vakıf müessesesinin incelenmesi için kullanılacak en önemli belgelerdir. Kurucularına veya vakıf kurucusunun neslinden gelenlere daimi bir gelir kaynağı sağlaması sebebiyle, vakıf vesikaları suiistimallere açık olmuş ve bazen sahte vakfiyeler de düzenlenebilmiştir. Bu sebeple vakfiyelerin iç (metin) ve dış (diplomatik) hususiyetler bakımından çok sıkı bir tenkide tabi tutulması ve vakfiye şartlarına uyup uymadığına bakılması gerekir.⁶³

Vakfiye düzenlendikten sonra kadı tarafından vakfiye metni şeriyye siciline kaydedilir ve böylece vakfiye hukuki geçerlilik kazanırdı. Orijinal vakfiyelerden bazıları uzun metinlerden oluştuğu için mahkeme sicillerinin yanı sıra özel vakfiye defterlerine de kaydedilmiştir. Özellikle Sultan ve hanedan mensuplarına ait vakfiyeler hacim itibarıyla yüzlerce sayfa

61 Şuhûdü'l-hâl kısmı Kıbrıs Şeriyye Sicillerinde bulunmaktadır.

62 Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı'nın Vakfiyesinin Tahlili İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi, Evrak Odası Fonu (EO)1/1 numaralı belge esas alınarak yapılmıştır.

63 Ekrem Tak, "Diplomatik Bilimi Bakımından XVI.-XVII. Yüzyıl Kadı Sicilleri ve Bu Sicillerin İhtiva Ettiği Belge Türlerinin Form Özellikleri ve Gelişimi," Doktora Tezi, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı*, 2009, s. 187.

tutacak miktarda olduğundan bunlardan bazıları müstakil defterlere yazılmıştır.⁶⁴

Vakıflar Genel Müdürlüğü, Tapu Kadastro Arşivi, Şerhiye Sicilleri Arşivi vakıflar noktasında ilk başvuru kaynakları olmasının yanı sıra günümüzde İstanbul Müftülüğü bünyesinde bulunan Şeyhülislâmlık/Meşihat Arşivi de vakfiye kayıtları ve defterleri hususunda birinci el kaynak hükmündedir. Nitekim İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi'nde Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı'na ait vakfiye sureti tespit edilmiştir.

İstanbul Müftülüğü Meşihat Arşivi'ndeki Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı'nın Vakfiye sureti, Osmanlı Türkçesi ile aharlı kağıt üzerine nesih hattıyla yazılmıştır. Yer yer Arapça ve Farsça beyitlere de yer verilmiştir. İlk sayfasında "Değirmenlik kazâsında kâin bâ-fermân Haremeyn-i Şerîfeyn Vakıfnâmesidir" başlığı yer almaktadır. Hasılatının bir miktarı veya tamamı Haremeyn-i Şerifeyn halkına şart edilmiş olan vakıflara "Haremeyn Vakıfları" denmektedir ve bu vakıflar Dârüssaâde Ağası (Haremeyn Evkâfı) Nezâreti'nin denetimi ve idaresi altındadır.⁶⁵

Vakıflar kendilerinden yararlanma açısından üç kısma ayrılır: birincisi, müessesât-ı hayriyye adı verilen mabed, mekteb, dârülfünûn, medrese, kütüphane, imâret, hastane, yetimhane, dulhane, köprü, kabristan ve misafirhane gibi hizmetleri sunan "aynıyla intifa olunan vakıflar"; ikincisi hastane, cami ve mektep gibi hayır müesseselerinin masraflarını karşılamak üzere kurulan "geliri ile intifa olunan vakıf işletmeleri" ve üçüncüsü ise geliri bir köy veya mahalle ahalisinin beklenmedik ihtiyaçlarını karşılamak üzere tesis edilen "avarız vakıfları"dır.⁶⁶

Toplam 7 varak olan vakfiye, 1 Muharrem 1052/1 Nisan 1642 tarihlidir. Aslından istinsah edildiği için bu vakfiyede tezhib, şemse ve yıldız gibi sanatsal nitelikler bulunmamaktadır. Vakfiye metnine vakıf işareti/secâvend ve hareke de konulmamıştır.

Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı'nın Vakfiyesi, diğer vakfiye metinlerinde olduğu gibi mukaddime, hamdele ve salvele ile başlamıştır. Devamında vâkıfın kişisel bilgileri, mütevellinin kim olduğu, mütevellî olacak şahıs veya şahısla ilgili bilgiler,

64 Ali Açikel, Abdurrahman Sağırlı, *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları – Vakfiyeler I. Cild*, Tokat, 2005, s. 60.

65 Önder Bayır, "Arşiv Belgelerine Göre Balkanlardaki Osmanlı Vakıfları", *Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu*, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2012, s. 326.

66 *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu-Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 2000, s. 104-105.

mevkûfâtın tanımı, mevkûfâtın nasıl idare olunacağı, vâkıfın şartları, vakıf görevlileri, vakıftan rücu', dua/beddua, tarih ve şuhûdü'l-hâl gibi bilgiler yer almaktadır.

Vakfiye ilk olarak "Ketebehû el-abdü'l-efell el-âmilü birre Rabbihî Azze ve Celle Mehmed Emin ibnü's-Şeyh Mehmed el-müvellâ bi-medîne-i Lefkoşa lâ-zâlet safahâtühâ bi-şe'âiri'l-İslâmi menfûşe. Ufiye anhümâ." ifadeleriyle vakfı onaylayıp siciline kaydeden Lefkoşa Kadısı Mehmed Emin'in ismi yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'nde vakfiye düzenlenirken takip edilen ortak unsurlardan en önemlisi Hamdele ve Salvele kısımlarını ihtiva eden "Davet Rüknu"dür. Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı'nın Vakfiyesinde "Hamd ve sipâs ve sitâyîş-i bî-kıyâs ol vâkıf-ı esrâr ve kâşif-i estâr olan hâlik-ı kevn ve mekân ve râzık-ı ins ve cân hazretine ki ..." ifadeleriyle başlayan Hamdele ve "...Ve ülûf-ı tahiyât-ı nâ-mahdûd ve sunûf-ı teslîmât-ı gayr-ı ma'dûd pîşvâ-yı enbiyâ ve mürselîn muktedâ-yı evvelîn ve âhirîn efdal-i nev'-i beşer şeff'-i rûz-ı mahşer resûl-i Hudâ Muhammedü'l-Mustafâ aleyhi salavâtu'llâhi mâ hüve'l-evfâ hazretine ki...." Ve "...Ve bakıyye-i nakıyye-i selâm âl ve evlâd-ı kirâm ve ashâb ve ahfâd-ı zev'l-ıhtirâma ki...." ifadeleriyle devam eden Salvele olmak üzere üç sayfa Davet Rüknu bulunmaktadır. Ayrıca Davet Rüknu'de "Hayy ve kayyûm-ı kâ'inât oldur /Hâlik-ı cümle mümkinât oldur /Andan erer kamuya mevt ve hayât/ Anun ammâ vücûdu lâzım-ı zât." Ve "*Bildiler fânî imiş hitta-i fers / Etdiler yerlerini zirve-i arş./ Oldular çarh-ı bakâya encüm / Radya'llâhu te'âlâ anhüm.*" Vb. *dörtlülükler de bulunmaktadır. "İnnî câ'ilun fî'l-ardı halîfeten"*⁶⁷, "*ashâbî ke'n-nücûm bi-eyyihim iktedeytüm ihtedeytüm*"⁶⁸ gibi Allah'ın insanı yeryüzünde halife olarak yaratması ile ilgili ayet-i kerîme ve Ashâb-ı kirâmın hidayete erdireceği ile ilgili hadis-i şeriflere de yer verilmiştir.

Davet rüknu'den sonra "*.....hâtır-ı hatîr-i erbâb-ı ukûl ve efhâm ve zamîr-i münîr-i ashâb-ı nühâ ve a'lâma mahfî ve mektûm ve pûşîde ve nâ-ma'lûm değildir ki hayât-ı insân kabâ-yı müste'âr ve esâs-ı binâ-yı cism-i nizâr nâ-üstüvârdır ve bu dünyâ-yı mekkâr; medâr-ı bevâr, bünyâdı gâyet nâ-pâydâr, fetâsında fenâ sûreti nümâyân, gınâsı anâ ile tev'emân, ilfi hulfü ile hempâ, lütfu unfü ile hemtâ, ferah ve tarahı mütekârib, rahmet ve zahmeti mütenâsib, na'îmi müşrif-i zevâl, mukîmi manzar-ı irtihâl, ni'meti nakmete mübeddel muhabbeti mihnete muhavveldir. Lütfun anmaz merd*

67 Bakara, 2/30.

68 "Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarırsanız hidâyete erersiniz." Beyhaki, el-Medhal, s. 162-3, No:152.

olan, ikbâlin anmaz ehl olan/ Bir denî-perver denâ'et-pîşedir dünyâ-yı dîn..." ifadeleriyle dünya hayatının mahiyetinden bahsedilmiş ve "İzâ câ'e ecelühum lâ-yeste'hirûne sâ'aten ve lâ-yestakdîmûn"⁶⁹ vb. ayet-i kerîme ve hadis-i şeriflere atıflar yapılarak dünya hayatının faniliği vurgulanmıştır.

"Sadaka ve infâk ale'l-ıtlâk enfa'-ı vesâ'il ve efdal-i nevâkıdır..." ile sadakanın tanımı, "mâ-tekaddimû li-enfusikûm min hayrin tecidûhü in da'llâh"⁷⁰, "meselü'llezîne yunfikûne emvâlehüm fî sebîli'llâhi ke-meseli habbetin enbetet seb'a senâbile fî külli sünbületin mi'ete habbetin"⁷¹ ayet-i kerimeleri, "leyse leke min mâlike illâ mâ-ekelte fe efneyte ev lebiste fe ebleyte ev tasaddakte fe-ebkayte"⁷² hadis-i şerifi ve "...bu mezra'a-i fâhire ve mahsade-i zâhirede iddihâr-ı zâd-ı âhiret için tohum-ı hayrâtı zirâ'at ve bezr-i hasenâtı harâsetde ser-i mû ihmâl etmeyüp elde fırsat ve vüs'at var iken ganîmet bilüp kemâl-i isti'câl gerekdir..." ifadeleriyle dünya hayatının ahiret yurdunun tarlası olduğu belirtilerek Müslümanlar vakıf kurmaya teşvik edilmiştir.

Ardından "...cezîre-i Kıbrıs'da sâbıkâ Lefkoşa kadısı olup bi'l-fi'l cezîre-i mezbûrede müftî olan imâdü'l-İslâm mu'înü'l-hükkâm mümeyyizü'l-helâli ani'l-harâm kehfü'l-erâmil ve'l-eytâm Ahmed Efendi ibni'l-merhûm Sadeddin Efendi..." ifadeleriyle vâkıftan övgü dolu sözlerle bahsederek mevkûfât sıralanmıştır.

Yararlananlar açısından vakıflar hayrî ve zürri kısımlarına ayrılmaktadır. Hayrî vakıflar doğrudan doğruya hayır amacıyla kurulan ve yararlananları fakirler, yolcular, öğrenciler gibi genel bir nitelendirme ile belirlenen kişiler olan vakıflardır. Vakıftan yararlananların vakfedenin zengin veya fakir hısımlarından meydana geldiği ve fakirlerin yararlanması bunların ortadan kalkması şartına bağlandığı vakıflara zürri vakıflar denilmektedir. Osmanlı toplumunda zürri vakıflar meşrû sayılmış ve önemli oranda uygulanmıştır.⁷³ Bahse konu vakfiye medrese vakfi olarak hayri bir vakıftır. Tevliyeti şu ifadelerle evlada şart edilmiştir: ".....mürg-ı cânı riyâz-ı cinâna pervâz ve tayerân etdikden sonra evlâdı ba'dehû evlâdı evlâdı ba'dehû evlâdı benâtı neslen ba'de neslin fer'an gibbe aslin muta-

69 Araf, 7/34. "Onların eceli geldi mi, ne bir an geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler."

70 Müzemmil, 73/20; "Kendiniz için yaptığınız iyiliği daha iyi ve daha büyük ecir olarak Allah katında bulursunuz."

71 Bakara, 2/261; "Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan bir tohum gibidir."

72 "Malın içinde gerçekten senin malın olan şey, sadece yiyip tükettiğin; giyip eskittiğin; ya da sadaka verip ileriye gönderdiğindir." (Müslim, Zühd 3, 4; Hadis no: 2958; Nesâî, Vesâyâ 1; Tirmizî, Zühd 31, Tefsir Tekâsür, Hadis no: 3351; Ahmed b. Hanbel, 4/24, 26).

73 Hacı Mehmet Günay, "Vakıf", *DİA* (Diyabet İslam Ansiklopedisi), Y. 2012, C. 42, s. 475-479.

sarrıf olup...” ve “...Ba'de inkırâzî'l-evlâd ve evladi'l-evlâd ve evlâdî'l-benât vâkıf-ı mezbûrun asebatından ecdâd-ı sahîhası sonra li-ebeveyn ve li-eb karındaşları sonra karındaşlarının oğulları sonra oğlu oğulları ile'l-inkırâz ba'dehû vâkıf-ı mezbûrun a'mâmı sonra zükûr kısmından evlâd-ı a'mâm sonra evlâd-ı evlâd-ı a'mâm ebeden mâ-te'âkabû mutasarrıf olup....”.

Vakfiyeler ancak kadı tarafından tescil edilerek şer'îyye siciline geçirildikten sonra hukukî geçerlilik kazanır. Bu sebeple vakfiyenin bir suretini de Kıbrıs Şeriyeye Sicillerinde bulmak mümkündür.⁷⁴

Vakfiyenin bağlayıcılığı konusunda tarihi süreçte farklı tartışmalar vuku bulmuştur. Bu tartışma, sınırlı sayıda kişiyi etkileyen akademik/hukuki bir tartışma olmaktan ziyâde, özellikle İslam devletlerinin altın çağlarını yaşadıkları dönemlerde önemli bir kriz halini alabilen bir hukukî sorun hüviyeti kazanmıştır. Baba veya dedeleri tarafından yapılan vakıfları bozmak ve dolayısıyla verâset yoluyla üzerlerine geçirmek isteyenler, dönemin mahkemelerine başvurmuşlar ve Ebû Hanîfe'nin ilgili fetvâsını belirterek, vakfın bozulmasını istemişlerdir. Fakat Osmanlı döneminde hâdisenin bu aşamaya gelmemesi adına bazı tedbirler alınmıştır. Alınan bu tedbirlerin en önemlisi, vakfiyelere konulan “rücû' rüknü”dür. Vakfiyede vakıf akdinin bağlayıcılık kazanması için yapılan uygulamalar ve delilleri ile ilgili olarak şu atıflarda bulunulmuştur:⁷⁵ “Eğerci vakf-ı akâr muhtâr-ı e'imme-i ahyâr olan üstâd-ı küll hâdî-i sübül hazret-i İmâm-ı A'zam hümâm-ı e'fham Ebû Hanîfetü'l-Küfî cûzâ hayru'l-cezâ re'y-i münîr ve mezheb-i hatîrlerinde sahîh ve câ'iz lâkin menzile-i âriyetden olmağla şeref-i lüzûmu hâ'iz olmadığından mâ'adâ vâkıf menfa'at-i evkâfî kendü ne'fsine şart etmekle İmâm-ı Rabbânî Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybânî katında butlânı kütüb-i mu'teberede mastûr ve musarrahdır. Binâen alâ-zâlik vakf-ı mezbûrdan rücû' semtine sâlik olup akârât-ı mesfûre gerü mülkûme redd ve mütevellînin bâb-ı tasarrufu bi'l-küllîye sedd olunmak taleb ederin” dedikde mütevellî-i mezbûr kendüye lâzım ve mahalle mülâyim cevâb-ı bâ-savâba âzim olup; “Eğerci hâl bast olunan minvâl üzre olduğu mahall-i kîl ü kâl değildir. Lâkin fâzıl-ı samedânî İmâm Ebû Yusuf eş-şehîr bi'l-İmâmî's-Sânî hazretleri şart-ı mezkûra musâdîf olursa da vâkıf mücerred vakf etdim demekle lüzûm sıhhate lâzım olduğuna câzim olmuştur. Bu takdîrce imâm-ı müşârun-ileyhin re'y-i münîri üzre vakf-ı

74 Sadeddin Efendizâde Ahmed Efendi vakfının vakfiye sureti Kıbrıs Şeriyeye Sicilleri nr. 6, s. 167-169'de mevcuttur.

75 Rücû rüknü, esâs itibarıyla vakıf hakkında daha başlangıçta mahkeme kararı alınmasını, dolayısıyla, vâkıfın rücû' hakkının ortadan kalkmasını amaçlamaktadır. Böyle bir rüknün vakfiyeye eklenmesinin sebebi ise başlangıçta önem alınarak, ileride Ebû Hanîfe'nin fetvâsına dayanarak mahkemeye gidilmesinin önünün alınmasıdır. Bu rükün çeşitli şekillerde Osmanlı dönemi vakfiyelerinde yer almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Ahmet Hamdi Furat, “İslam Hukukunda Vakıf Akdinin Bağlayıcılığı”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012, 27, ss. 61-84, s. 77-78.

merkûmun sıhhat ve lüzûmuna hükm taleb ederim". Vakfiyede söz edilen rüçû' esas itibarıyla gerçekleşmemiştir. Böyle bir rüknün vakfiyeye eklenmesinin sebebi ise ileride Ebû Hanîfe'nin fetvâsına dayanarak mahkemeye gidilmesini önlemektir.

Vakfiyenin sonunda vâkıfın şartlarının yerine getirilmesi istenir. Aksi takdirde bazı müeyyidelerle manevî mesuliyetler yüklenir. "...nakz ve nakîzına mecâl muhâl ve tebdîl ve tağyîrine imkân mümteni'ü'l-ihimâl oldu *fe-men beddelehû ba'de mâ semî'ahû fe innemâ ismühû ale'llezîne yü-beddilûnehû inna'llâhe semî'un alîm*.⁷⁶" ayet-i kerimesiyle bazı ikazlar ve hatta bazısında da Allah'ın azabıyla tehdit cümleleri bulunmaktadır.

Vakfiyenin tarih rüknü, tarih gün, ay ve yıl olarak eksiksiz bir şekilde Arapça yazılmıştır. Vakfiye, 1 Muharrem 1052/1 Nisan 1642 tarihinde düzenlenmiştir.

2- Mevkûfatın Cinsi

Sıra	Yeri	Mevkûfatın Cinsi
1	Lefkoşa kasabasında Ayasofya mahallesinde	Ev, su kuyusu, havuzu, dolabı, meyveli ağaç bahçesi ve kenfî hâvî mülk
2	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Ev, bir göz değirmeni ve âhûru hâvî çiftlik ta'bîr olunur menzil
3	Lefkoşa kasabasında Hurşide karyesinde	Yeni Değirmen demekle ma'rûf değirmen
4	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Morfiye ta'bîr olunur yüz dönüm mülk yer
5	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Batso ta'bîr olunur elli dönüm mülk yer
6	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Rizari ta'bîr olunur altmış dönüm mülk yer
7	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Dut eşcârını hâvî Vunyadi ta'bîr olunur yirmi beş dönüm yer
8	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Androniko ta'bîr olunur kırk dönüm yer
9	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	İlya ta'bîr olunur altmış dönüm yer
10	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Bedonaci ta'bîr olunur on sekiz dönüm mülk yeri
11	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Feniçe ta'bîr olunur otuz dönüm yer
12	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Gopi ta'bîr olunur yüz elli dönüm mülk yer
13	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Petre ta'bîr olunur kırk dönüm mülk yer
14	Lefkoşa kasabasında Balıkitre karyesinde	Gopi ta'bîr olunur beş dönüm mülk yer
15	Lefkoşa kasabasında Trahon karyesinde	Dolaire ta'bîr olunur yirmi dönüm mülk yer
	TOPLAM	Altı yüz yirmi sekiz (628) dönüm arazi

76 Bakara, 2/181: "Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."

4- Hizmet Alanları

Sıra	Meblağ	Hizmet Alanı
1	Akârât ve emlâkden hâsıl olan galleden meblağın dört bin akçe Medîne-i Münevvere'ye	Ravza-i Mutahhara'da dört kişinin Kur'ân-ı Azîm'den vâkıf Sadeddin Efendi'nin rûhu için her gün birer cüz'-i şerîf tilâvet edüp sevâbını bağışlaması
2	Galleden bir miktar	Vakfın ev, değirmen, kuyu vb. yerlerinde tamire ihtiyaç duyulan yerlere harcanması
3	Her sene Medîne-i Münevvere'ye on bin akçe	Ravza-i mutahharada her gün ehl-i Kur'ân'dan On kişinin Kur'ân-ı Azîm'den birer cüz'-i şerîf tilâvet edüp vâkıf-ı mezbûrun rûhuna sevâbını bağışlaması
4	Günlük on akçe	Vâkıf Sadeddin Efendi'nin mahalle-i mezbûrede binâ eylediği medresenin müderrislerine
5	On talebeye	On talebeye günlük üçer akçe mukâbelesinde vâkıf-ı müşârûn-ileyhin rûhu için Kur'an-ı Kerim'den her gün birer cüz'-i şerîf tilâvet etmeleri
6	Her yıl gerekli miktarda harcama	Vakfa ait ev, değirmen, medrese ve Lefkoşa'da vâkıf olan evlerin tamir edilmesi
7	Galle fazlası	Medrese ve menzil ve çiftlik ve değirmenin tamirine harcanması

SONUÇ

Osmanlı insanı, hastalara ilaç hazırlayan, onlara evinde bakım hizmeti sunan, sokak hayvanlarına ekmek veren, hayvanlara mera açan, leylekleri koruyup kollayan; tekke ve zaviyelere bağlar bağışlayan, öksüz ve yetimleri barındıran, kızlara çeyiz hazırlayan, muhtaçlara aşevi açan, garip ve kimsesizler için hastane kuran; tarihi eserleri koruyan, Müslümanlara mezarlıklar yaptıran ve saymakla bitmeyecek vakıflar kurmuştur.

Vakıfların bu saydığımız faaliyet alanı düşünüldüğünde mektep ve medreselerdeki eğitimle toplumda dil birliğini, cami ve mescitler Müslümanların buluştuğu mekânlar olmasıyla din birliğini, ihtiyaç sahiplerine hizmet götürdüğünden toplumda kader birliğini sağlamayı hedeflediği söylenebilir.

Medrese ve mekteplerin sayısı arttıkça devrin ünlü bilginleri ve ilim adamları medreselerin bulunduğu yerlere davet edilerek bu mekânlar birer cazibe merkezi haline gelmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin uygulamalarında önemli bir yer tutan ilmiye sınıfının sahip oldukları birtakım ayrıcalıklar sayesinde eğitim faaliyetleri bazı yönlerden özerk bir şekilde yürütülmüştür.

Padişahların, padişah hanımlarının, devlet erkânının, ilmiye sınıfına mensup ulemânın kurdukları vakıflar, halk ile yönetim arasında bir köprü

vazifesi görmüştür. Bir kişiden ihsan ve iyilik görmek, kişinin iyilik gördüğü kimseye maddi ve manevi anlamda bağlanmasını sağlar. Bu anlamda vakıflar, tebaa ve yöneticiler arasında güzel bir muhabbet ve ülfet oluşmasına katkı sağlamıştır denilebilir.

Vâkîfın kurduğu vakıf, aslında onun psikolojisini, hayata bakış açısını, yüreğinin enginliğini, geçici dünyada kimlerin gönlünü almak istediğini, iyilik denizinde bir katre olmak için nelerini feda ettiğini, hayırla yâd edilmek için nelerden vazgeçtiğinin açık bir göstergesidir. Bu bağlamda Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi, Kıbrıs'ta eğitim alanında bir takım eksikleri fark ederek eğitim ve öğretim noktasında bir vakıf kurmuş, medrese ve kütüphanesiyle ilmin gelişmesine büyük katkılar sağlamıştır.

Saadeddin Efendizade Ahmed Efendi'nin 628 dönümlük bağ, bahçe, arsa gibi arazisinin bulunması, aslında ilmiye sınıfı içerisindeki bir müftünün/ulemânın ne kadar mülke sahip olduğunu ve bu mülklerini Müslümanların hizmetine nasıl ve ne şekilde vakfettiğini de göstermektedir.

Vakfiyeye göre Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi, sadece medrese binasını inşa etmekle kalmamış, medreselerde okutulacak kitapların istinsahı, öğrencilerin araç ve gereçlerinin temini, müderris ve öğrencilerin ihtiyaçlarının finanse edilmesi ve hatta ilerleyen süreçte medresenin restorasyonunun yaptırılması gibi eğitimin devamlılığı ve istikrarını sağlayacak tüm tedbirleri almıştır.

Saadeddin Efendizade Ahmed Efendi Vakfiyesinin diplomatik açıdan tahlili yapıldığında vakfiyenin, şekil, kâğıt, yazı ve dil hususiyetleri noktasında iç ve dış diplomatik özelliklere uygunluk arz ettiği görülmüştür.

Osmanlı Devleti'nin birçok bölgesinde Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi gibi daha pek çok müftünün hem müftülük görevini yürüttüğü hem de hayır işlerinde yarıştığı, vakıfların tevliyet görevini üstlendiği görülmektedir.

Özetle, bugüne kıyasla o dönemde medresede ücretsiz okuyan bir talebe bu alanda göreve başlayarak kadrosunda emin adımlarla ilerleyebilir, talebeler yetiştirebilir, eser telif edebilir ve bir nevi akademik çalışmalarını yine vakıf kütüphanelerinde sürdürebilirdi. Sonunda kendisi de bu hayır fabrikasının bir dişlisi olarak vakıf kurabilir ve bu dünyadan ayrıldığında kendisi de hayırla yâd edilebilirdi. Nitekim Kıbrıs Müftü ve Kadısı Saadeddin Efendizade Ahmed Efendi de bu iyilik yarışını başarıyla tamamlamış ve talebe yetiştiren kıymetli bir "sadaka-i cariye" bırakmıştır.

KAYNAKÇA

A.ARŞİV KAYNAKLARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)	BOA, TS. MA.d., 7390; BEO, 2335/ 175084; ŞD., 1337; A.} MKT.MHM., 406; EV, 577, 33; EV.d., 17797; KK.d., 3397; A.} MKT.MHM., 110/17; DH.MKT., 798/12; BEO, 301/22528; EV.d., 31323; C..DH., 7847; TS.MA.d, 1762; TS.MA.d., 6935; TS.MA.d., 6972; DH.MKT., 501/48; MAD.d., 6483; TS.MA.d., 3687; A.AMD., 84/21; İ..DH., 320/20741.
İstanbul Müftülüğü Şeriyye Sicilleri Arşivi (ŞSA)	İstanbul Müftülüğü, Şeriyye Sicilleri Arşivi, İstanbul Kadılığı ve bilâd-ı selâse kadılığı sicilleri
Kıbrıs Şeriyye Sicilleri (KŞS)	1/291-1; 6/167-1; 29/132-1; 6/167-1; 13/54-1; 27/170-2.
İstanbul Müftülüğü, MŞH.	Sicill-i Ahvâl Dosyaları, nr. 172/22, orijinal kayıt nr. 2435.
İstanbul Müftülüğü, Meşihat Arşivi,	Mşh. Eo. , 1/1

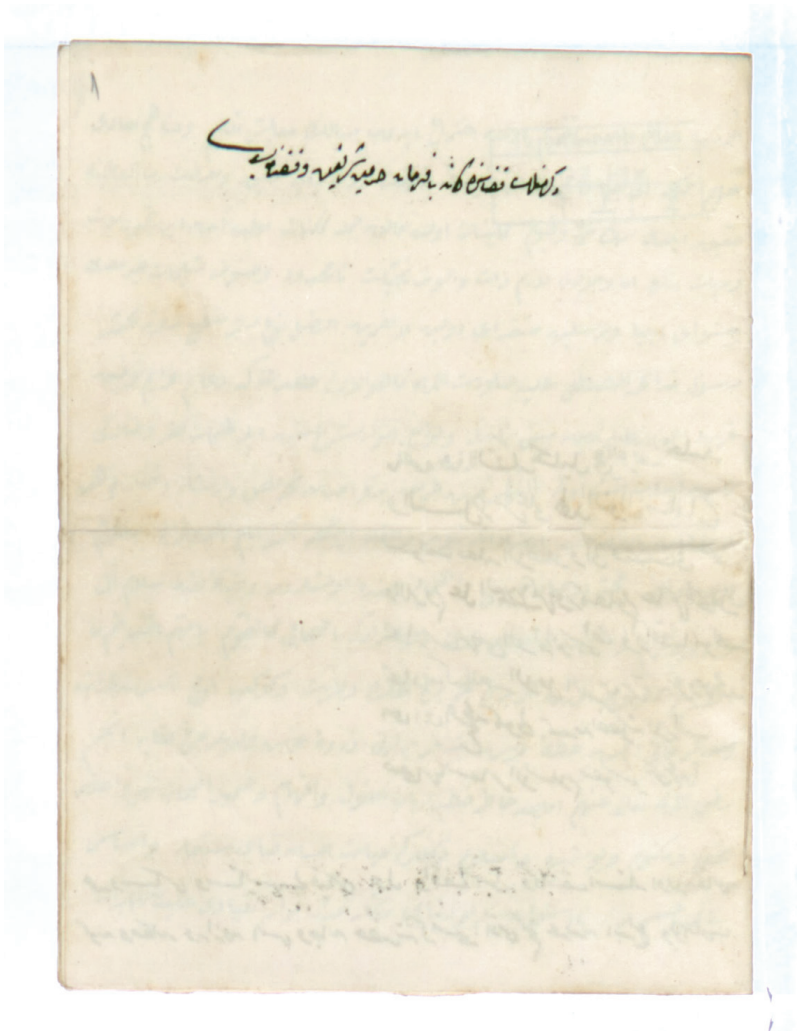
B.YAZILI KAYNAKLAR

Açikel, A ve A. Sağırlı,	Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları – Vakfiyeler I. Cild, Tokat 2005.
Aydınlı, Abdullah,	“Mevkuf”, <i>DİA</i> , Y. 2004, C. 29.
Atalay, Talip,	“Fethinden 1959 Yılına kadarki dönemde Kıbrıs'ta Vakıf Eğitim İlişkinine Genel Bir Bakış”, <i>İlahiyat Fakültesi Dergisi, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları</i> , S. IV, C. II, Diyarbakır 2000.
Ateşin, Hüseyin,	Kıbrıs'ta Kimlik Davası, Marifet Yayınları, 2006.
Barış, Ayer,	“Kıbrıs Türk Halkının Varolma Mücadelesinde Vakıfların Yeri ve Önemi”.
Bayır, Önder,	“Arşiv Belgelerine Göre Balkanlardaki Osmanlı Vakıfları”, <i>Balkanlarda Osmanlı Vakıfları ve Eserleri Uluslararası Sempozyumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü</i> , Ankara, 2012.
Erdoğan, Mehmet Akif,	“Girne Mili Arşivinde Korunan 1633 Tarihli Bir Mülkname: Lefkoşa Kadısı Sadeddin Efendi Oğlu Ahmet Efendi Mülkü”, <i>Kıbrıs'ta Osmanlılar II</i> , Lefkoşa 2009, s. 70-71.
Ertem, Adnan,	“Osmanlı'dan Günümüze Vakıflar”, <i>Divan</i> , İlmî Araştırmalar, 1999/1, Sayı 6.
Furat, Ahmet Hamdi,	“İslam Hukukunda Vakıf Akdinin Bağlayıcılığı”, <i>İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi</i> , 2012, 27, ss. 61-84, s. 77-78.
Günay, Hacı Mehmet, Işık, Ayhan	“Vakıf”, <i>DİA</i> , Y. 2012, C. 42. “Osmanlı Devleti'nde Namaz ile ilgili Kurulmuş Vakıflar”, <i>Din ve Hayat Dergisi</i> , S. 26, Y. 2015.
Özgüdenli, Osman Gazi,	“Vakfiye”, <i>DİA</i> , 2012, c. 42, s. 465; Tak, Ekrem, <i>Diplomatik Bilimi Bakımından XVI- XVII. Yüzyıl Kadı Sicilleri ve Bu Sicillerin İhtiva Ettiği Belge Türlerinin Form Özellikleri ve Tanımlanması</i> , Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

- Özkul, Ali Efdal, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ta Görev Yapan Müftüler Ve Faaliyetleri (1571-1878)", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/7 Summer 2013, p. 459-485, Ankara-Turkey.
- Sahillioğlu, Halil, "Osmanlı İdaresinde Kıbrıs'ın İlk Yılı Bütçesi", Belgeler, IV/7-8, Ankara 1967.
- Sözcün, Zenal, "Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemindeki Eğitim Sistemine Genel Bir Bakış", Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Dergisi, Yıl 1, C. I, S. II, SS.207-217.
- Tak, Ekrem, Diplomatik Bilimi Bakımından XVI.-XVII. Yüzyıl Kadı Sicilleri ve Bu Sicillerin İhtiva Ettiği Belge Türlerinin Form Özellikleri ve Gelişimi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, 2009.
- Ünsal, Behcet, "Türk Vakfı İstanbul Kütüphanelerinin Mimari Yöntemi", Vakıflar Dergisi, S. XVIII, Ankara, s. 96.
- Yorulmaz, Bülent, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta Eğitim ve Eğitime Hizmet Edenler", İRCİCA, İstanbul, 2001, ss. 601-6015.

EKLER

EK-1: Kıbrıs Kadısı ve Müftüsü Saadeddin Efendizâde Ahmed Efendi Medresesi Vakfı'nın Vakfiyesi⁷⁷

77 İstanbul Müftülüğü, Meşihat Arşivi, Mşh. Eo. , 1/1.

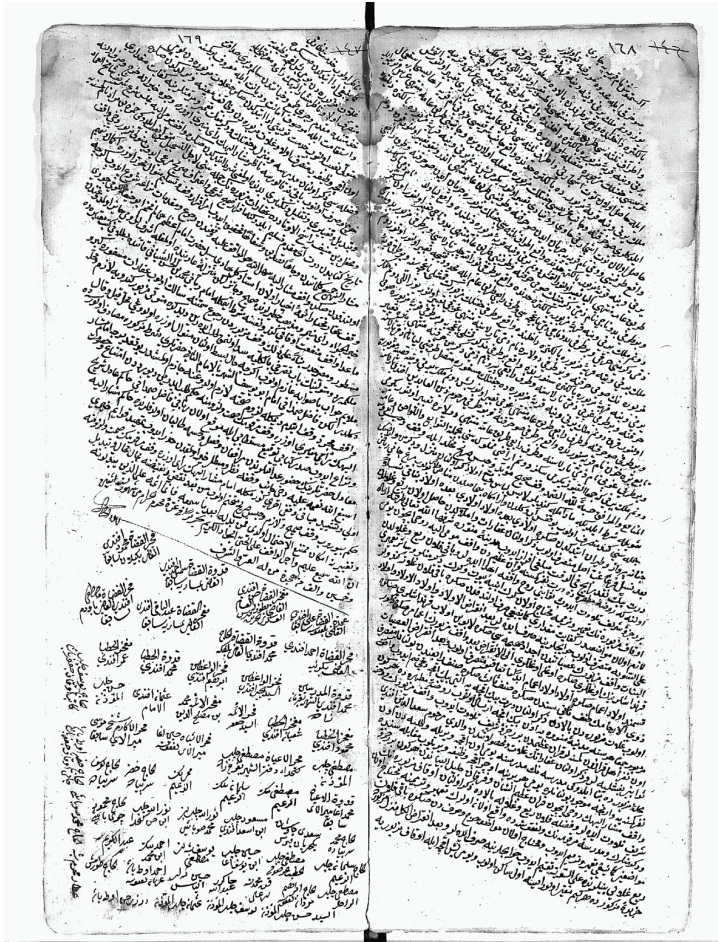

EK-2: Sadeddin Efendizade Ahmed Efendi'nin Vakfiyesi⁷⁸

EK-3: Sadeddin Efendizade Ahmed Efendi Vakfına mütevelli olarak Sadeddin Efendi Medresesi müderrisi Acemzâde Hacı Osman Efendi atanmıştır⁷⁹

